



9 BİN YILLIK DELİKANLI ÇUMRA

CİLT: 4 • SAYI: 2

ÇUMRA KÜLTÜR VE SANAT TOPLULUĞU ADINA :
SADIK GÖKCE - SEDAT ULUPINARLI-ANUŞ GÖKCE

27 TEMMUZ 2024 CUMARTESİ

ÇATALHÖYÜK VE MADENCİLİĞİ

YAYIN KURULU

- SADIK GÖKCE
- SEDAT ULUPINARLI
- ZEKİ TÜRKER
- ANUŞ GÖKCE
- MUSTAFA YAVUZ
- ÇOLAK
- ELİFE YILMAZ MISRAL

İÇİNDEKİLER

- YAZ TATİLİNDE OKUMANIN YARARLARI
- PROF. DR. FIRDEVS GÜNEŞ
- ALİ KÜÇÜK (MÜFESSİR)
- SEDAT ULUPINARLI
- YAZDAN KARLAR YAÇMIŞ - ŞİİR
- MUSTAFA ARICI
- ÇATALHÖYÜK VE MADENCİLİĞİ
- PROF. DR. HASAN BAHAR
- BEYAZ GEMİ ÜZERİNE
- FATMA BARDAKÇI
- EMANET
- ANUŞ GÖKCE

YAZ TATİLİNDE OKUMANIN YARARLARI

Yaz tatili öğrencilerin sevdiği en uzun tatildir. Eğitim öğretim yılı sonunda üç ay süren

PROF. DR. FIRDEVS GÜNEŞ



bu tatilde dinlenmek, aile ve arkadaşlarla gezmek, oynamak, eğlenmek gibi etkinlikler tercih edilmektedir. Ancak yaz tatili boş zaman geçirmek değildir. Öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek ve geleceklerine yön vermek için önemli bir fırsattır. Bu nedenle tatil süresince eğitsel etkinlikler yapılmalı, öğrenilen bilgi ve beceriler geliştirilmelidir. Aksi halde yeni öğrenilen bilgiler unutulmakta ve öğrenme kayıpları artmaktadır. Bu durumu önlemek için okuma çalışmalarına öncelik verilmelidir. Çocuklara okumayı sevdirmek, okuma beceri ve alışkanlığını geliştirmek için yaz tatilinden daha uygun bir zaman olamaz. Sürekli okuyarak geçirilen bir yaz tatilinin öğrencileri gelecek yıla daha verimli hazırlayacağı ve başarılarını artıracığı unutulmamalıdır.

Ailelerde yaz tatilini değerlendirme konusunda farklı görüşler vardır. Bazı aileler çocuklarını okumaya güdülemek, dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek için tatil çalışma programı hazırlamaktadır. Hatta çocuklarını yaz kurslarına vermektedir. Bazı aileler ise uzun süren okul döneminin ardından çocukların yorgun olduğunu düşünmekte ve yaz tatilini dinlenerek geçirmeyi savunmaktadır. Bu zıt görüşler arasında hangi yol izlenmelidir? Yaz tatilinde her gün kitap okumak mı, yoksa tam tatil yapmak mı daha yararlıdır? Eğitsel açıdan her iki yolun birlikte uygulanması gerekmektedir. Yani öğrencinin hem dinlenmesi hem de bazı etkinliklerle kendi gelişimini sürdürmesi önerilmektedir. Yaz tatilindeki zamanın hepsini oyun oynamak ya da ekran karşısında harcamak doğru değildir. Çünkü uzun süren yaz tatili okulda öğrenilen bilgi ve bazı becerilerin gerilemesine hatta öğrenme kaybına neden olmaktadır. Araştırmalar, yaz tatili dönünde öğrencilerin matematik ve okuma becerilerinde gerileme olduğunu göstermektedir. Bunu önlemek için günlük zamanın bir kısmı okumaya ayrılmalıdır. Diğer taraftan iyi okuyucuların tatillerde sürekli kitap okudukları da unutulmamalıdır. Okumayan bir öğrenci, okulda iyi notlar alsa bile okuma alışkanlığı edinmiş öğrencilerin gerisinde kalmaktadır. Eğer öğrenci bazı akademik zorluklar yaşıyorsa aradaki fark daha da büyümektedir. Bu nedenle yaz tatilinde hem çocuğun zayıf yönlerini geliştirmeye hem de dinlenmesine çalışılmalıdır. Tatilin ilk iki haftası dinlenmeye ayrılmalı, geri kalan zamanda öğrenci mutlaka eğitsel etkinliklere ve okumaya yönlendirilmelidir.

Önemi: Okuma geleceğin anahtarıdır. Öğrencinin dil, zihinsel ve sosyal becerileri geliştirmekte, geleceğine yön vermektedir. Okuma aynı zamanda yazılı metinleri anlamak ve sorgulamaktır. Metindeki yazılı kelimeleri işlemek, zihinsel sözlüğü geliştirmek, yeni bilgiler öğrenmek, çevremizdeki olayları anlamak ve dünyaya açılmaktır. Bunların yanı sıra etkili iletişim kurma, bilinçli kararlar verme, toplumsal gelişmelere uyum sağlama, görev ve rollerini yerine getirme, hayat boyu öğrenmeyi sürdürme gibi

üst düzey becerilerin gelişimine de katkı sağlamaktadır. Okunan her kitap yeni fikirleri keşfetme ve öğrenme için sonsuz fırsatlar sunmaktadır. Böylece hem zihinsel sağlığı hem de fiziksel sağlığı korumaktadır. Bu nedenle küçük yaşlardan itibaren okuma becerileri ve alışkanlıklarını geliştirme üzerinde önemle durulmaktadır. Öğrencilerin gelecekte düşünen, anlayan, sorgulayan, araştıran bireyler olmaları için erken yaşlarda okuma çalışmalarına başlanmaktadır. Böylece okuma becerilerini geliştirmeleri ve okuyarak hayat boyu öğrenmeyi sürdürmeleri beklenmektedir.

Okuma yıl boyu her zaman uygulanan bir etkinliklerdir. Ancak yaz tatilinde okumanın ayrı bir önemi vardır. Bilindiği gibi öğrenciler okul döneminde çeşitli dersler, ödevler ve çalışmalar arasında okumaya zaman ayırmaktadır. Bir taraftan okul sorumluluklarını yerine getirmek, bir taraftan dersleri iyi öğrenmek, sınavlara hazırlanmak ve yüksek not almak için çabalamaktadır. Bu süreçte bir kitabı ayrıntılı okumak ve derinlemesine anlamak ikinci planda kalmaktadır. Oysa yaz tatilinde ders, sınav, ödev gibi okul sorumlulukları yoktur. Öğrencinin kaygıları azalmış, zihni daha rahat ve yeni bilgileri almaya açıktır. Okurken zihnini kitaba tam olarak odaklayabilir ve derinlemesine inceleyebilir. Sürekli okuyarak yeni kelimeleri ve bilgiler öğrenir, dil ve zihinsel becerilerini üst düzeyde geliştirebilir. Ayrıca okumaya ayıracak daha geniş zaman ve süresi vardır. İsteddiği kitabı istediği süre ve zamanda okuyabilir. Bu nedenlerle yaz tatilinde okumak çocuklara daha yararlı olmaktadır. Bu konuda bir araştırma yapılmış, yaşları 9- 13 arasında değişen 10.000'den fazla Amerikalı çocuk incelenmiştir. Araştırma sonunda dil, zihinsel ve sosyal yönden kendini geliştiren çocukların düzenli olarak haftada 12 saat kitap okudukları görülmüştür. Kısaca yaz tatilinde okumanın çocukların dil, zihin ve sosyal gelişimine olumlu etkileri açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu faydaların yalnızca bir defaya özgü değil, uzun süreli olduğu, etkilerinin on yıl, hatta ömür boyu sürdüğü vurgulanmaktadır.

Okumak, sadece kitapla sınırlı değildir. Dergi, gazete, bülten, ilan, haber, sesli kitaplar, e-kitaplar vb. okunabilir. Etkili bir okuma için bunlar nasıl seçilmelidir? Bu konuda okuma alışkanlığı kazanmış iyi okuyucular sorun yaşamazlar. Çünkü onlar okuyacakları kitap ya da materyalleri kendileri seçerler. Ancak okuma becerileri

yeterince gelişmemiş öğrencilere bazen ders kitaplarını gözden geçirme veya yazıldığı sınavlara hazırlanma önerilmektedir. Bu iyi bir fikir değildir. Yaz tatilinde öncelik öğrenciyi sınıf ortamından uzaklaştıracak kitaplara ve ilgi duyduğu konulara verilmelidir. Örneğin gençler için bilimsel dergiler, hayvanlarla ilgili ansiklopediler, arabalar, kuş evi inşa etme, bahçecilik gibi. Çocuk spora ilgiliyse, sevdiği veya yapmak istediği sporla ilgili çeşitli bilgiler bulabileceği kitaplar, sporun tarihi, malzemeleri, yarışmalar vb. olabilir. Okulların açılmasına yakın zamanlarda ise ders kitapları ve sınavlara hazırlık çalışmaları yapılabilir.

Peki, çocuk gerçekten yorgunsa? Okumak istemiyorsa? Bu aşamada ailenin yardımı çok önemlidir. Önce çocuğun yaşına, düzeyine ve ilgisine uygun metinler seçilmelidir. Ardından onunla birlikte masaya oturup okumaya zaman ayrılmalıdır. Bir sayfayı çocuk bir sayfayı da aileden biri sesli okumalıdır. Sesli okuma ile okuma süreci kontrol altına alınmalıdır. Ardından okunan metni anlamaya yönelik sorular sorulmalıdır. Örneğin "Hikâye neden bahsediyor? Sonunda ne olacak? Bu yer, eşya ya da kişi neye veya kime benziyor? Şimdiye kadar neler oldu? Bu metinden neler öğrendin?" gibi. Bu ve benzeri etkinliklerle okuma yaz işkencesi olmaktan çıkarılmalı ve okuma zevkine dönüştürülmelidir.

Yararları: Yaz tatilinde okuma çocuklara çeşitli yararlar sağlamaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmaktadır.

Beyni uyarır: Okumak beyni uyarır, sinir bağlantılarını güçlendirir ve zihni aktif tutar. Araştırmalara göre çabuk yıpranmaması için bedendeki her organ gibi beynin de sürekli uyarılması gerekir. Okuma sırasında bilgileri işler, kaydeder, fikirleri sınıflandırır, hikâyedeki olayları izler, karakterleri tanıır ve sonuçlar çıkarır. Okuma aynı zamanda hayal gücünü ve duyguları da harekete geçirir. Farklı olay örgüsü, karakterler, diyaloglar ve ayrıntılar içeren bir hikâyeyi okumak önemli bir zihin egzersizidir.

Dikkat ve odaklanmayı artırır: Dikkat, zihin enerjisinin bir konuya yoğunlaşması, duygu ve düşüncelerin o konuya odaklanmasıdır. Dikkat bilinçli her öğrenme için gereklidir. Çünkü öğrenme sürecini kolaylaştırır. Öğrenci ilgi duyduğu konuya daha çok dikkat eder. İlgi dikkatin hem yardımcısı hem de yönlendiricisidir. Okuma sırasında zihin ilgi duyulan hikâyeye odaklanır, dikkati zorlar ve güçlendirir. Böylece okuma dikkat, akıl yürütme ve hayal gücünün geliştirilmesine

yardımcı olur. Daha sonra bu beceri bütün okumalarda uygulanır.

Düşünme becerilerini geliştirir: Düşünme bilgi edinme, anlama ve öğrenme sürecinin en önemli bileşenidir. Bilgileri sorgulama, değerlendirme ve üretme çalışmalarının temelini oluşturur. Sorunları çözmek, zihinsel bağımsızlığı geliştirmek ve geleceğe yön vermek için bir zorunluluktur. Öğrencilerin etkili öğrenme, anlama ve bağımsız karar vermeleri için düşünme becerilerini geliştirmeleri gerekir. Okuma düşünme biçimini ve becerilerini olumlu etkiler. Okuma yoluyla keşfedilen yeni bilgi ve yöntemler zihni zenginleştirir, yaratıcılığı ve üreticiliği artırır. Böylece okuma kararları daha hızlı ve etkili bir şekilde vermeye, sorunları çözmenin daha etkili yollarını bulmaya ve düşünme becerilerini artırmaya yardımcı olur.

Bilgiyi zenginleştirir: Bilgiye ulaşmanın ve yeni bilgiler öğrenmenin çeşitli yolları vardır. Ancak en üstün bilgi alma yolu okumadır. Elektronik ilerlemeler, radyo, televizyon, tablet, telefon gibi araçlar ne kadar gelişirse gelişsin, sözlü olarak bilgi aktarmada sınırlı kalır. Bir spiker, aktör veya öğretmen, dinleyicilere saatte en fazla 9.000 kelime aktarabilir. Dinleyerek en fazla 9.000 kelime öğrenilebilir. Oysa orta düzeyde bir okuyucu saatte 27.000 kelime okuyabilir. Eğer bazı okuma tekniklerini uygularsa, okuma hızını üç katına çıkarabilir ve saatte 70.000 kelime okuyabilir. Bu durum sadece günümüz için değil gelecekte de okuma yoluyla bilgi almanın dinlemeye göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Okuyarak çok sayıda kelime ve yeni bilgi öğrenilmektedir. O halde günümüz ve gelecekteki yeniliklere uyum sağlamak için öğrencilerin okuma becerileri bir an önce geliştirilmelidir.

Zihinsel sözlüğü geliştirir: Araştırmalara göre küçük yaştan itibaren düzenli kitap okuyan çocuklar çok sayıda kelime öğrenir ve uzun vadede zengin bir zihinsel sözlük oluşturur. Zengin kelime bilgisi, üniversiteye kadar akademik başarıyı olumlu etkiler, ders ve sınavlara yardım eder. Ne kadar çok okunursa o kadar çok yeni kelime öğrenilir. Kaliforniya Berkeley Üniversitesinde yürütülen bir araştırmada kelime öğrenmede çocuk kitapları ile televizyon programı karşılaştırıldı. Çocuk kitaplarını okuyan öğrencilerin televizyon programından % 50 daha fazla kelime öğrendiklerini ortaya koydu. Sürekli okuyan öğrenciler sözlü ve yazılı dili daha kolay öğrenmektedir.

Stresi ve kaygıyı azaltır: Kitaplar bizi günlük konu ve kaygılardan uzaklaştıran, yenedünyalara, karakterlere ve hikâyelere açılan pencereler gibidir. İyi yazılmış bir roman başka bir dünyaya götürür, büyüleyici bir makale ise bugüne odaklanmayı sağlar. Okurken zihnimizin yazılanlara odaklanması, farklı konulara gitmesi, rahatlama ve endişeleri unutmaya sağlar. Sussex Üniversitesi'nde Dr. David Lewis tarafından yürütülen bir araştırma, stresi azaltmak için en iyi etkinliğin okuma olduğunu gösterdi. Okuma müzik dinlemekten, bir fincan kahve veya çay içmekten, hatta yürüyüşe çıkmaktan bile daha rahatlatıcıdır. Araştırmada sadece 6 dakikalık kitap okumanın stres düzeyinde % 68 azalma sağladığını ortaya koydu. Oysa müzik stresi % 61, bir fincan çay ise % 54 oranında azaltmaktadır. Dr. Lewis, "kendinizi bir kitapta kaybetmek en büyük rahatlama"dır," demektedir.

Hayal gücünü geliştirir: Bir kitap okuduğunuzda tüm karakterleri ve olay örgüsünü net bir şekilde tanımlayarak romanın tamamını gözünüzde canlandırabilirsiniz. Bu etkinlik beyni harekete geçirir ve hayal gücünü geliştirir. Bir kurgu kitabı okuyabilmek için kişinin içeriğini hayal etme yeteneğine sahip olması gerekir. Hayal gücünüz gelişebilir ve günlük yaşamınızda çeşitli etkiler yaratabilir. Çoğu insan hayal gücünü düşündüğünde onu kolaylıkla sanatla ya da çocuklarla ilişkilendirir. Bu onların çizimleri ya da bestelenmiş bir müzik parçası olabilir. **İletişim becerilerini geliştirir:** Ne kadar çok okunursa konuşma ve yazma becerileri o kadar gelişir. Okuma çeşitli düşüncelerle zihni sürekli tetikte tutar, farklı olay ve hikâyeleri keşfetmeyi sağlar. Okuma sadece yeni kelimeler öğrenmek değil aynı zamanda kelimeleri daha güzel ve anlaşılması daha kolay cümleler oluşturacak şekilde düzenlemenin yollarını sunar. Zengin bir zihinsel sözlüğe sahip olmak konuşma sırasında basit ve karmaşık cümleler kurmayı kolaylaştırır. Yani etkili konuşma ve yazmaya katkı sağlar. Öğrenci kendini sözlü ve yazılı olarak ne kadar iyi ifade ederse, okul ve sınav başarısı da o kadar artar.

Sonuç olarak, yaz tatilinde okuma öğrencilere bir dizi yarar sağlamakta, bilgi hazinelerinin kapısını açmaktadır. Aynı zamanda yaşam boyu sürecek bilgi ve becerilerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle okuma etkinliklerine önem verilmeli, öğrencilerin her gün bir saat kitap okuması sağlanmalıdır.

ALİ KÜÇÜK (Müfessir)

İlmi, edebi, ahlaki, gayreti, azmi ve ameli ile tüm müslümanlara örnek bir alim olan Ali Küçük 1953 yılında Çumra'nın Apa köyünde dünyaya geldi.

İlköğrenimini memleketinde tamamlayan Küçük, daha sonra Konya İmam-Hatip okuluna kaydoldu. Buradaki eğitimini 1972 yılında bitirdi ve üç sene Çumra Merkez Kur'an Kursu'nda öğretmenlik yaptı. Buradaki vazifesinden sonra Selçuk Üniversitesi'nde eğitimini sürdüren Küçük, Sosyal Bilimler Bölümü'nden mezun oldu ve aynı üniversitenin İlahiyat Fakültesi'ni de bitirdi. 6 sene kadar Avrupa'da din görevlisi olarak çalışan Ali Küçük hem meslektaşları hem de halk tarafından sevilen ve sayılıp hürmet edilen bir alim olarak kendisini gösterdi.

Türkiye'ye döndükten sonra Konya'da pek çok vakıf, dernek ve sosyal kuruluşlar bünyesinde gönüllü olarak hizmet edip hayır yolunda örnek çabalar ortaya koydu. Bu arada sürekli Kur'an ve sünnet öğrenme ve öğretme çabası içinde oldu. İnsanlığın Allah'ın indirdiklerine uyduğu takdirde sıkıntılardan kurtulacağına kesin inancı, Konya'da ve Türkiye'nin birçok şehrinde yaptığı derslerde toplumun vahiyden çok uzak olduğunu görmesi, kendilerine vahiy ulaştırdığı insanlardan aldığı "Kur'an'ı ve Kur'an üzerine yazılmış eserleri anlayamıyoruz" şeklin-

SEDAT ULUPINARLI



deki ifadeleri, Ali Küçük Hoca'yı Kur'an tefsiri yazmaya şevk etti.



Kur'an, tefsir ve Hadisler üzerine uzun yıllar çalışmalar yapan Ali Küçük Cumhuriyet sonrası dönemde kapsamlı ve tamamlanmış yerel bir tefsir olarak "Besairul Kur'an'ı" yazmıştır. Tefsir kitabının en belirgin özelliği canlı tefsir ile meydana gelen birikimler sonucu halktan ve problemlerden uzak olmayan bir eser olmasıdır.

Allah'ın yardımıyla her kesimin, ilkokul seviyesinde öğrenim görmüş Müslümanların dahi zorlanmadan anlayabileceği bir tefsir yazmayı gerçekleştirdi. Türkiye'nin hemen hemen bütün dindar radyolarında, tefsir ve hadis dersleri yayınlanmaktadır. Ribat, İlk Adım dergileri ve Vahdet gazetesinde de yazılan yayınlandı. İyi derecede Almanca, Fransızca, Arapça bilen Ali Küçük Hoca, evli ve 6 çocuk babasıdır. Ali Küçük Hocamız 2017 yılının Şubat ayında, kanser tedavisi için hastaneye kaldırıldı. Kısa süreli tedavinin ardından taburcu edilen Ali Küçük, 5 Kasım 2017 günü öğlen saatlerinde vefat etti. Allah rahmet eylesin.

YAZDAN KARLAR YAĞMIŞ

Yazdan karlar yağmış yüce dağlara
Duydum ki hâlimi merak etmişsin
Selam verip ölümlere sağlara
Mezar taşlarını uğrak etmişsin

Yıllar oldu gönlüm kırık döküktür
Saray olsa ne ki duvar çöküktür
İpekten ördüğüm bağlar kopuktur
Sevgini gönlümden irak etmişsin

MUSTAFA ARICI



Ne kadar yalvarsan söylemez dilim
Kanayan yarama erişmez elim
Sevgisiz köylerde açılmaz gülüm
Soldurup bağları çorak etmişsin
06.12.2023
Hocacıhan/Konya

ÇATALHÖYÜK VE MADENCİLİĞİ

Yaklaşık dört milyon yıl önce insanlarla ilgili ilk bulgular Orta Afrika'nın doğu kesiminde görülüyor. Doğada avcı ve toplayıcılıkla geçinen ilk insanlar çevrelerini keşfettikçe 3 milyon yıl önce Afrika'nın doğusunda taştan aletler yapmaya başladılar. 100 bin yıl önce yine Afrika'nın güney kesimlerinde maden pigmentlerini keşfedip kullanmayı öğrendiler. Latince renklendirici anlamına gelen "pigmentum" dan türetilen "pigment"; Organik ve inorganik olarak mineral, madeni ve organik toprakların ayıklanması ve karıştırılmasıyla ortaya çıkarılan boyama ya da koruyucu karışımlardır.

Paleolitik Çağın ortalarında Afrika'nın güney ucunda Blombos Mağarası'ndaki 100.000 yıllık çökeltelerde yapılan keşif, aşı boyası, kemik ve odun kömüründen oluşan kırmızı bir bileşikle kaplı iki denizkulağı kabuğu bulunmuştur. Ham bileşenlerin yanı sıra çekiçler, bileme taşları ve bir kemik karıştırıcının yakınlarda bulunması, karışımın üretilmesi için erken bir atölyenin varlığını ortaya koymaktadır. Bu, insanların mineral bir pigment olan okra (aşı boyası) kullandığına dair en eski kanıt olmamasına karşın, pigmenti öğüttükten sonra nasıl birleştirildiklerini gösteren ilk kanıt olarak görülmektedir (Bahar 2018; Corby 2011; Henshilwood 2007).

Paleolitik Çağın son evresinde, yaklaşık 40 bin yıl önce Güney Doğu Asya'da Endonezya Sulawesi Maros mağaralarında pigmentlerle; aşı boyası, kalsit, odun kömürü, hematit ve mangan oksit ile boyanmış insanlar ve hayvanlar betimlendiği görülür (Aubert vd 2014). Bu daha sonra Avrasya, Avusturalya ve Amerika kıtalarındaki mağara ve kaya resimlerinde sıklıkla kullanılmaya devam etti.

Otuz bin yıl önce Akdeniz'in kuzey eteklerinde İspanya ve Fransa'da mağara duvarlarında aşı boyası ile yapılmış çok sayıda resim yer alıyor.

Günümüzden 9500 yıl öncesinden itibaren Çatalhöyük'ü çağdaşlarından öne çıkaran başlıca nedenlerden biri doğayı çok iyi gözlem yaparak kil yatakları ve

**PROF. DR.
HASAN BAHAR**



pigmentlerden mükemmel bir şekilde yararlanabilmeleri idi.

Çatalhöyük'ü çağdaşlarından öne çıkaran jeopolitik önemi ve bunu iyi değerlendiren, yetişmiş insan faktörüydü.

Çatalhöyük Yerleşmesi, 9500 yıl önce, Torosların kuzey eteğinden Konya ovasına sularını ulaştıran Çarşamba Suyun kenarında kurulmuştu. Büyük olasılıkla bu alan o sırada kuruma yüz tutmuş Büyük Konya Gölünün güney kıyılarına oldukça yakındı.

Bölgeye ilk avcı toplayıcı toplulukların 13 500 yıl önce geldiklerini Karatay İlçesi İsmil Mahallesinin 8 km doğusunda bulunan taş aletler gösteriyor. Hemen 15 km kadar güneyinde bulunan eski Hotamış Göl yatağının kenarında bulunan Pınarbaşı yerleşmesi bu avcı ve toplayıcıların geçici olmadığını gösteriyor.

2002 yılında tarafımızdan tespit edilen 11 500 yıllık bir tarihe sahip olan, Karatay İlçesi Hayıroğlu Mahallesindeki Boncuklu Höyük yerleşmesi bölgenin ilk çiftçileri olabilir. Burada bulunan taş ve obsidyen aletler Kuzey Suriye'de bulunan Jebr el Ahmar (MÖ 9600- 8500) yerleşmesinde de benzerlerinin olması, bölgenin çok erken tarihlerde uzak yerlerle etkileşime geçtiğini gösterir. Çatalhöyük'lülerin Boncuklu Höyük'ten geldiklerine dair görüşler var.

Çatalhöyük'ün konumunu önemli kılan bir başka özelliği daha bulunmaktadır. Anadolu'nun en önemli Hasan Dağı obsidyen kaynakları doksan kilometrelik bir mesafede doğusunda yer alır. Bölge, henüz madenin tam olarak kullanım görmediği Paleolitik (Eskitaş) Çağın sonlarında (MÖ 15 000) Akdeniz'in kuzey ve doğu eteklerinde mağara yerleşimcilerinin Hasan Dağı çevresinden obsidyen kaynaklarına ulaştıkları bir yerdir.

Neolitik (Yenitaş) Çağ'da (MÖ: 8000-5600) da Orta Anadolu'nun obsidyen kaynakları Hasan Dağ, Göllü Dağ, Acı Göl ve Nenezi Dağ yataklarının Ana-

dolu ve Yakın Doğu yerleşimlerinde yoğun bir şekilde kullanıldığı biliniyor. Bu obsidyen ticaret ağı içinde Çatalhöyük'ün önemli bir konuma sahip olduğu obsidyenlerin yapısal özelliği ve işlenmiş eserlerdeki üsluptan anlaşılıyor.

Mimaride kerpiç, ahşap ve sazı kullanarak, taş ve kemik alet yapımında çok gelişmiş sanat eserleri ürettiler. Çok iyi analiz ettikleri pigmentleri mimaride ve cesetlerinde boyama malzemesi olarak kullandılar. Bu, onlara madenleri tanımlarını ve kullanmalarını da beraberinde getirdi.

Birçok konuda olduğu gibi Çatalhöyük'ün dünya madencilik tarihinde de öncülük ettiği burada bulunan bulguların anlaşılıyor. Dünya madenciliğinde ilk bulgular; MÖ. 13 bin yılına tarihlenen malakhit bakırdan dövülerek yapılmış bir kolye ucu Kuzey Irak'ta Zawî Chemi-Şanidar Mağarasında bulunmuştur (Solecki 1969). Bunu, MÖ. 9700'e tarihlenen metal olduğu düşünülen bakır boncuk obje Doğu Akdeniz'de Sina'da Roş Horeşa(Rosh Horesha)'da bulunan malakit boncuklar izledi(Föll).

Anadolu'da ise, Batman Halan Çemi, Urfa Nevali Çori, Diyarbakır Çayaönü ve Aksaray Aşıklı Höyük'te bulunan malakit bakırın dövülmesiyle elde edilmiş, balık oltası, iğne ve boncuk gibi objelerin tarihi 10 bin yıllık bir döneme işaret etmektedir. Burada işlenen bakırın Diyarbakır-Elazığ arasındaki Maden ilçesindeki maden yataklarından elde edildiği üzerinde durulmuştur (Yalçın 2000, 2016).

Çatalhöyük'ün çok yakınında bulunan, günlük avcılık ve toplayıcılık faaliyetlerini yürüttükleri Toros Dağ silsilesi maden kaynakları bakımından oldukça zengindir (Bahar ve Koçak 2010). Torosların güney eteğindeki Akdeniz kıyılarındaki mağara yerleşimlerinde demir oksit (aşı boyası) ile boyama Geç Paleolitik Çağlardan itibaren bilinmektedir. Toroslardaki mineraller ve madenler Çatalhöyük'lüler tarafından keşfediliyordu. Buradan sağladıkları demir oksit (FeO-a) ve civa sülfür (HgS) ile evlerinin değişik yerlerine resimler çizen Çatalhöyük'lüler, ayrıca cesetlerini bu pigmentlerle boyuyorlardı (Mellaart 1975, Bahar ve Koçak 2010, Bahar 2018).

Çatalhöyük'lülerin boyama geleneği Neolitik Çağ öncesi Paleolitik Çağ mağara boyama geleneklerini sürdürdüğü üze-

rinde durulur. Çatalhöyük'te ilk dönem kazılarında bulunan bir duvar resmi Mellaart tarafından Çatalhöyük yerleşmesi ve gerisindeki dağa benzetilen yükseltinin Hasan Dağı volkanının patlama anında resmedildiği ileri sürülen bir görüştü. Bu resmin daha sonra Çatalhöyük duvarlarından plaster ve boyama şeklinde yapılan ana tanrıçanın kutsal hayvanı leopara ait olduğunu da ileri sürenler olmuştur. Fakat bu resmin bazı tarihi coğrafya kitaplarında dünyada yapılan ilk kent haritası olduğunu kabul edip resmi kullanan bilim insanları da bulunmaktadır.

Buradaki resimlerde günlük yaşamdan, av sahneleri festivaller, dokuma desenleri gibi özelliklerin yanında leopar, balıkçıl kuşları, boğa, geyik, yaban domuzu, dağ keçisi gibi av hayvanlarının yanında, az da olsa insanlara ait portreler ve ölüm ritüeli ile olan başı kesilmiş akbabalara atılmış insan cesetleri gibi çağdaşı yerleşmelerde pek olmayan çeşitlilik görülür. Bu Çatalhöyük dünyasını diğerlerinden farklı kılar.

Ayrıca Yakın Doğu Neolitikünde sıklıkla görülen kille kaplanarak bir nevi mumyalama geleneğinin Çatalhöyük'te aşı boyası ve civa sülfürle boyanması dikkat çekicidir.

Çatalhöyük duvar boyamalarında kullanılan pigmentler ve sıvalar üzerine ilk kazıların yapıldığı 1960-64 yıllarından itibaren analizler yapılmıştır. Bu analizler Çatalhöyük insanların bu konuda oldukça uzmanlaştığını göstermektedir. İlk yerleşim döneminden itibaren kırmızı/kahverengi pigmentlerin kullanıldığı görülmektedir. İlk ortaya çıkarıldıkları zamanlar, alçı örneklerinin kalsiyum karbonat içeriği yüksek olmasından kırmızı/kahverengi pigmentin kan olduğu şeklinde yorumlar yapılmışsa da daha sonra 1971 yılında bazı siva örnekleri alınarak British Museum araştırma laboratuvarında X-ışını Kırınımı (XRD) kullanılarak analiz edilmiş ve sıvaların dolomit (kalsiyum magnezyum karbonat) olduğu belirlenmiştir.1993 yılından sonra Çatalhöyük mimarisinde kullanılan toprak ve pigmentler üzerinde yapılan analizler mekanların kullanımına göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Odaların mutfak olarak kullanılan güney kesimlerinde daha kirli ve ölümlerin konduğu kuzey platform kesimlerinin temiz kilin kullanıldığı görülmüştür.

Çatalhöyük yeşil ve mavi tozlarının bağlamı ve analiz sonuçları, Camurcuoğlu'nun (2015) bunları, malakit ve azurit pigment olarak herhangi bir yerde belgelenen en eski kullanımı olarak kabul etmesine yol açtı. Kırmızı (toprak boyası veya zinober) daha az sıklıkla topraklarda bulunur, ancak aynı zamanda küçük kabuk veya taş kaplarını boyayan veya kemiklerin üzerine 'boyanmış' toz halinde de bulunur (Kuzucuoğlu 2015, 85).

MÖ 6000 civarında, bakır mineralleri ve yerli bakır kullanımı Anadolu ve Levant'tan Suriye, Transkafkasya, Balkanlar dahil olmak üzere Avrasya'nın diğer bölgeleri İran ve Pakistan'a yayıldı.

MÖ 6. binyılın sonlarında yeşil bakır mineralleri ekstraksiyon veya eritme yoluyla bakır metaline dönüştürüldü. Anadolu ve Balkanlar'daki hem nesnelerin hem de (doğal) bakırın yüzlerce analizine dayanarak, bakır metalindeki düşük eser element konsantrasyonlarının (özellikle kobalt ve nikel), doğal bakır metalinin kullanıldığını gösterdiğini gösterdi. Bakır eritme işlemine ilişkin güvenli bir şekilde belgelenen en eski kanıt, Balkanlar'da MÖ 6. binyıldan 5. binyıla geçiş dönemine denk geliyor ve muhtemelen Yakın Doğu'da da bu zamanlara denk geliyor; ikincisi, arkeolojik ve kronolojik kanıtlara ilişkin belirsizlik nedeniyle hala tartışılmaktadır ((Radivojević ve diğerleri, 2017).

Çatalhöyük Madenciligi

Metalik eserlerle ilgili ilk raporlar 1962 yılı kazısında verilmiştir. İkinci kazı sezonunda VII. ve VI. Tabakalardan bakır eserlerin bulunduğu belirtilmiştir (Mellaart 1962,1963). Tamamı bakırdan yapılmış boncuklar, pandantifler ve tüpler (ahşap mandalların etrafında) VII. Katta (Güney M), benzer eşyalar ise VI. Katta-ki Ev 5 ve 25'te ele geçmiştir (Mellaart 1963, 44, 99-101). VI. Tabakada günümüze ulaşan tekstil parçalarının yanı sıra kömürleşmiş kumaş parçaları ile birlikte bakır mandalları da bulunmuştur. Bunların yanı sıra VI. Tabakada (Güney N-O) bakır yüzükler, II. Tabakada iğne ve bızlar bulundu. Bakır boncuklarının ısıtılarak dövülen bakır levhalardan yapıldığı belirtilmiştir.

Kronolojik olarak, 'metal'den ilk söz edilen Seviye IX'dan gelmektedir; Mellaart'ın Tapınak E.IX.1'de bir dişinin kırmızı aşı boyasıyla kaplandığı, kafa-

tasına zinober uygulandığı ve onunla birlikte birkaç kolye ve bir miktar bakır bulunduğu kaydedilmektedir. 1964'te IX. Tabakada kurşundan boncuklar ve pendandifler olduğu rapor edildi (Mellaart 1964, 95) Kurşun boncuklar, kazı alanında bulunan en eski örneklerdir. Ancak daha sonra bunların kurşun mineralleri yönünden zengin serisüt ve galen olduğu açıklanmıştır (Sperl 1990, Birch vd 2013).

1964 yılında E Evindeki seramik ve pota parçaları içinde bulunan bakır buluntuların seramik ve kil pota parçaları ile bulunmasının, ergitme ve döküm işleminin ilk kanıtları olduğu ve MÖ. 6500 yıllarına tarihlenmiştir (Mellaart 1964, Neuninger ve diğerleri 1964).

Çatalhöyük'teki 1960-64 kazılarında bulunan metalürjik faaliyetleri, Neolitik Çatalhöyük topluluklarının muhtemelen metalin eğitildiği görüşü, o zamandan bu yana literatürde geniş bir destek bulurken, bu konuya ihtiyatlı yaklaşanlar da oldu. Son yıllarda J. Mellaart tarafından kazılan, analiz için H. Neuninger'e gönderilen numuneler üzerine yeniden analizler yapılmıştır. . Toplam kırk bir örnekten otuz altısı burada incelenmiştir. Bu analizlere göre Çatalhöyük'teki metal olarak bildirilen nesnelerin bir yangınla erimiş olabileceği, aslında ergitme yapılmamış dövme tekniği ile yapılmış eserler olabileceği görüşleri ileri sürüldü (Radivojević ve diğerleri, 2010, 2017).

Mevcut kanıtlara göre, Çatalhöyük'te M.Ö. yedinci binyılın büyük bölümünde metal ve metalle ilgili buluntuların meydana geldiği görülmektedir (Radivojević 'in A. Bayliss ile kişisel iletişimi) (Radivojević ve diğerleri 2017).

Çatalhöyük'te 1993 yılından sonra yapılan kazılarda içinde Batı Çatalhöyük de olmak üzere farklı alan ve tabakalarda bulundu. Analizleri yapılma aşamasında olan bu eserlerin sonuçları merakla beklenmektedir.

Çatalhöyük'te bulunan madenlerin geldikleri yer tartışılmaktadır. Bakırın Ergani Maden'den, kurşunun Bozkır madenlerinden Cıvanın sızmadan getirilmiş olabileceği gibi görüşler vardır. Torosların kuzey eteklerinde bulunan Çatalhöyük madenlere erişebilmek için çok şanslıydı. Cıva sülfür için Sızma, Ladik ve Hadim-Bozkır Bağbaşı Baraj Gölü çevresinde cıva yatakları bulunmakta-

dır. Mellaart kurşunun Bozkır maden yataklarından getirilmiş olabileceği üzerinde durmuştur (1964). Kurşun sülfür (galen) için Bozkır ve Sarayönü Kurşunlu gibi yakın yataklar bulunmaktadır. Okra (aşırı boyası-demiroksit) yönünden Toroslar oldukça zengin yataklara sahiptir (Bahar ve Koçak 2010, Bahar 2011, 2018).

Sonuç olarak; Dünya Neolitiğinde birçok konuda önde olan Çatalhöyük madencilik tarihinde de öncü bir özelliğe sahiptir. Çatalhöyük tarımsal deneyimlerinde olduğu gibi madencilik alanında da deneyimlerini Batıya Ege ve Balkanlara madencilik Çatalhöyük üzerinden gerçekleştirmiştir. İlk ekstraktif madencilğin olup olmadığı tartışılmalıdır, Çatalhöyük'ün madencilik tarihindeki yeri tartışılmaz bir gerçekliktir.

Kaynakça

Aubert, M., A. Brumm, A., Ramli, M., Sutikna, W. Saptomo, E.W., Hakim, B., Morwood, M. J., van den Bergh, G. D., Kinsley, L., Dosseto, A., 2014., Pleistocene cave art from Sulawesi, Indonesia, *Nature*, October 2014 514(7521):223-7, DOI:10.1038/nature13422.

Bahar, Hasan – Kerim, Koçak, 2010. "AntikDönemdeToroslardaki Pb,Zn±Ag± Cu±SnMadenciligi". Selçuk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi. 25. 3. 11-23.

Bahar, H. 2011, Antik Anadolu Madenciligi İçerisinde Orta Toros Bölgesinin Yeri, Özsait Armağanı, Mehmet ve Nesrin Özsait Onuruna Sunulan Makaleler, Studies Presented to Mehmet and Nesrin Özsait, Yay.Haz,Edit., H.Şahin, E.Konyar, G.Ergin,-Suna – İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya 2011

Bahar,H.,2018," Mining in Anatolia in Ancient age Mercury in Konya Region". (2018). International Journal of Research in Humanities and Social Studies, 5(8): Thesis Submitted to University College London for the Degree of Doctor of Philosophy Institute of Archaeology University College London September 2015: 25-29.

Birch,T., Rehren,T.,Pernicka E., 2013, The metallic finds from Çatalhöyük: a review and preliminary new work, Substantive Technologies at Çatalhöyük: Reports from the 2000-2008 Seasons: The metallic finds from Çatalhöyük: a review and preliminary new work, Cotsen Institute of Archaeology Press Editors: Ian Hodder.:307-316)

Corbyn, Z., 2011, African cave's ancient ochre lab, *Nature* (2011), <https://www.nature.com/articles/news.2011.590> (Erişim 18.10.2023).

Çamurcuoğlu, D.S. 2015, The Wall Paintings of Çatalhöyük (Turkey): Materials, Technologies and Artists, Thesis Submitted to University College

London for the Degree of Doctor of Philosophy Institute of Archaeology University College London.

De Jesus, P. 1978. "Metal Resources in Ancient Anatolia". *Anatolian Studies*. 28. 97-102. <https://doi.org/10.2307/3642745>

De Jesus, P. (1981). A Survey of Some Ancient Mines and Smelting Sites in Turkey. Mainz: Romisch-GermanischesZentralmuseum: 95-105

Föll,H., Early Places With Metals: Rosh Horesha, Shanidar Cave, https://www.tf.uni-kiel.de/matwis/amat/iss/kap_a/advanced/ta_1_2i.html (Erişim 18.10.2023)

Henshilwood, C. S., 2007, Fully Symbolic Sapiens Behaviour: Innovation in the Middle Stone Age at Blombos Cave, South Africa, Mellars eds. Rethinking the Human revolution Part III The Archaeological and Behavioural Records in Southern and Eastern Africa: 123-132.

Mellaart, J., 1962. Excavations at Çatal Hüyük: first preliminary report, 1961. *Anatolian Studies* 12: 41-65.

Mellaart, J., 1963. Excavations at Çatal Hüyük, 1962:second preliminary report. *Anatolian Studies* 13: 43-103.

Mellaart, J., 1964. Excavations at Çatalhöyük, 1963: third preliminary report. *Anatolian Studies* 14: 39-119.

Mellaart, J., 1975.The Neolithic of The Near East. London.

Neuninger, H., R. Pittioni & W. Siegl, 1964. Frühkeramikzeitliche Kupfergewinnung in Anatolien. *Archaeologia Austriaca* 35, 98-110

Radivojević, M., Rehren, T., Farid, S., Pernicka, E., Çamurcuoğlu,D., 2017, Repealing the Çatalhöyük extractive metallurgy: The green, the fire and the 'slag, *Journal of Archaeological Science*, 86, October 2017:101-122

Solecki, R., S., 1969. "A copper mineral pendant from northern Iraq". *Antiquity*.43: 311-314.

Sperl, G., 1990. Zur Urgeschichte des Bleies. *Zeitschrift für Metallkunde* 81, 799-801

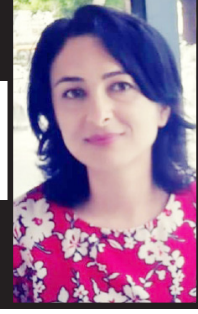
Wheeler, T.S., Maddin,R.,- Muhly, J.D., Ancient Metallurgy: Materials and Techniques, JOM, volume 31:16-18.

Yalçın, Ü., 2016, Anadolu Madencilik Tarihine Toplu Bir Bakış Synopsis on Anatolian Mining History, Yer Altı Kaynakları Dergisi | Journal of Underground Resources, MT Bilimsel, Yer Altı Kaynakları Dergisi | Journal of Underground Resources, 5.9:1-13.

Yalçın, Ü., 2000. Anfänge der metallverwendung in Anatolien. *Anatolian Metal I*, Edt.Ü. Yalçın, Der Anschnitt, Beiheft 13, Bochum, 17-30.

Yener, K., A., 2000. "The Domestication of Metals The Rise of Complex Metal Industries in Anatolia". Culture and History of the Ancient Near East. 4. Boston.

BEYAZ GEMİ ÜZERİNE

FATMA
BARDAKÇI

Beyaz Gemi... Büyük yazar Cengiz Aytmatov'un güçlü kaleminden çıkan bu eser, beni en çok etkileyen kitaplardan biridir. Toplamların ortak sorunlarından çok sayıda örneğe rastlanır kitapta. (Hepsini değil, daha önemli gördüklerimi belirteceğim.) Beni en çok etkileyen yönüyse, bir zamanlar duyduğumda saçmalığına gülüp geçtiğim ama maalesef zamanla nedenlerini gördüğüm bir fikrin, daha önce görmediğim kadar çarpıcı bir örneğini sunmasıdır. Bu fikir, lise felsefe derslerinden hatırladığım "Ekonomi her kurumun üstündedir" fikridir.

Romanın ana karakteri 8 yaşında erkek çocuk. İki masalı var, kitabın bel kemiği de bu masallar. Issık Göl yakınlarındaki San-Taş Vadisi'nde, 3 aileden ibaret orman bakım evlerinin birinde dedesi ve üvey ninesiyile yaşıyor. İkinci ev çocuğun teyzesi Büke ile onun kocası korucubaşı Urazkul'a ait. Sonuncusu ise yardımcı işçi Seyit Ahmet, karısı Gülcemal ve küçük kızlarının. Bunlar, kesilmesi yasak ormanın bekçileri.

Çocuk, o küçükken ayrılan anne ve babasını hatırlamaz. Mümin'in dediğine göre farklı yerlerde evlenmişlerdir. Mümin, ayrıca babasının gemici olduğunu duymuştur. Çocuk, dürbünle bakarken Issık Göl'de Beyaz bir gemi görür, güzelliğine hayran kalır, babasının onda çalıştığına karar verir ve ondan sonra sürekli bakmaya başlar.

İşte çocuk, Beyaz Gemi'ye bakarken kendi masalını düşünür: Dedenin, boğulmadan yüzebilmesi için Issık Göl'e dökülen dere kenarına yaptığı sette bir anda balık olacaktır. Kafası aynı kalacak ama gözleri biraz da balıginki gibi olacaktır ki su altında her şeyi görebilsin. Şaşkınlıklarına aldırmadan yakınlarına veda edecektir. Issık Göl'e varıp Beyaz Gemi'yi karşıladığında herkes güverteye toplanıp ona hayretle bakarken o, babasına "Ben senin oğlunum. Beni gemiye alırsan eski halime dönerim" diyecektir. Babası inanmayarak ağ atıp onu güverteye çekince eski haline dönecektir. Beyaz gemi yoluna devam ederken o güne kadar yaşadığı her şeyi

babasına anlatacaktır. Özellikle de en sevdiği masal olan Geyik Ana masalını, yani ikinci masalını. Dedesinin dediğine göre bu masal gerçektir ve Issık Göl halkının onu bilmemesi günahıdır:

Çok çok eskiden, Enesay (Yenisey) Irmağı'nın kıyısında bir Kırgız soyu varmış. Bir gün, önderlerinin cenaze törenini fırsat bilen düşman halklardan biri, geleneğe aykırı olmasına rağmen onlara saldırmış, hepsini öldürmüştü. Sadece, sabah ormana kaçmış olan bir kız ile bir erkek çocuk kurtulmuş.

Geri döndüklerinde izleri takip edip düşman topraklarına varmışlar. Düşman, Kırgız olduklarını anlayıp "Kıyamete kadar Kırgız adını kimse anmasın" gerekçesiyle ölümlerine hükmetmişken karnı hafif kızıl, vücudu bembeyaz, güzel boynuzları olan, koca gözlü Geyik Ana gelerek onları kurtarmış, insanların vurduğu iki yavrusunun yerine koymuş.

Burada biraz durup, insanlığımıza sitem etmeden geçemeyeceğim. Türk destanlarında soykırım sonrası geride kalan birkaç kişinin, bir hayvanın yardımıyla soyu yeniden diriltmesine sık rastlanır. O, konunun ayrı boyutu. Ama "Keşke sadece destanlarda kalsaydı da gerçekte yaşanmasının mümkün olmadığını düşünseydik" diyeceğim bir konu var ki o da çocukların öldürülmesi. Bu durum, insanlığın alınındaki en büyük lekelerden biridir. Ortaya sürülen gerekçelere baktığımız zaman da yenilir yutulur cinsten değildir ve her zaman kişinin kendi suçunu belgeler: intikam alabilir (aslında, yakınlarına gözleri önünde akıl almaz zulümler ettik, bu suçumuzun sonucundan korkuyoruz demek isterler), cinsiyetini beğenmedim, gayrimeşru çocuk... Listeyi uzattıkça insanın canı daha çok sıkılıyor.

Çocukların kendilerini savunabilecek güçte olmadıklarını söyleriz. Bu doğru değildir. Çocuklar, onlara en ufak bir zarar vermememiz için gereken merhameti bizde

uyandırmaya muktedirler. En büyük merhamet uyandırıcı güç onlardır. Bu böyle olmuyorsa, içimizde yaşayan çocuklar öldürülmeye devam ediyorsa, merhameti algılamak için gerekli olan vicdanımızın nabzını yoklamalıyız ve onu ne zaman, nerede, hangi gerekçelerle boğazlayıp unuttuğumuzu sorgulamaya başlamalıyız.

Geyik Ana aylarca süren yolculukları sırasında onları sütüyle beslemiş, tehlikelerden korumuş. Sonunda Issık Göl kıyısına varınca "Yeni ana topraklarınız burasıdır. Soyunuz çoğalsın. Ben de sizinle olacağım. Sonsuza dek neslinizle yaşayacağım" demiş.

Çocuklar büyüyünce evlenmişler. Geyik Ana da ormana yerleşmiş. Onların ilk çocukları Buğubay'a gümüş çingiraklı bir beşik hediye etmiş. Buğubay'ın soyu yani Geyik Ana soyu Issık Göl'de çoğalıp güçlenmiş. Bunlar Geyik Ana'nın çocuklarına kimseyi dokundurmazmış.

Bir gün çok zengin, çok ünlü bir Buğulu ölmüş. Oğulları, babalarının mezarını maral boynuzları ile süslemeye karar vermişler. Böylece mezar, Geyik Ana'nın soyundan ünlü birinin mezarı diye tanınacakmış. Hesap sormak isteyen yaşlıları da uşaklarına dövdürmüşler.

Bundan sonra her Buğulu mezara boynuz dikmeye başlamış. Bu, ölenin ruhuna büyük bir saygı anlamını kazanmış. Bunu yapmayanları beceriksiz, aşağı sayar olmuşlar. Bazılarının tek zanaatı boynuz avlayıp parayla satmak olmuş.

Geyik Ana insanlara çok güvenmiş. Kalan çocuklarını toplayarak Issık Göl'e veda edip gitmiş.

Burada da çok önemli birkaç meseleye değinme fırsatı verdiği için duruyorum.

İşte gösteriş... İnsanlığın yaygın takıntılarından biri. Ömür boyu iyi görünmemizi sağlarken hiçbir zaman iyi olamamamıza neden olan illet. İyiliğe karşı samimiyetin önündeki en büyük engellerden. İyi görünmek uğruna kötülüğe sürükleyebilen şey. Örnek vermek gerekirse, kişi gösteriş olsun diye yoksula yardım ediyorsa acısını çıkarmak için yolsuzluğa yönelebilir.

İşte, toplumun "bir zengine özenmek" gibi geçersiz bir nedenle nasıl yön değiştirebileceğinin örneği... Bize, "Bir şeyi çoğunluk söylüyorsa-yapıyorsa doğrudur"u her zaman sorgulamamız gerektiğini hatırlatan güzel bir örnek. Bir şeyi koca toplum kısa bir sürede kabul etmişse belki de üstünde hiç düşünmemiştir, yani doğruluk kaygısı gütmemiştir. Uymadan önce irdelemeli ki

uyduklarımız akıllıca olsun.

Burada, toplumun bizi bir davranışa yönlendirmede kullandığı hilelerden birinin de örneğini görüyoruz: kelimelerin gücünden yararlanmak. Buradaki örnekte kişi "beceriksiz, aşağı" diye nitelenmemek için istenen davranışı yapıyor. Bu niteliklerle bu eylemin gerçekten ilgisi var mıdır diye sorgulamıyor. Konunun asıl önemli boyutlarını ıskalamakta sakınca görmüyor. Bu boyutlardan birisi, yalnız boynuzları için bir canlıya kıymak, türünü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmek. Masaldır demeyin, biz fil dişlerini, tilki kürklerini de biliriz. Bunlara eğilimin nedenleri, buradakinin daha az gereksiz, daha az geçersiz değildir.

Urazkul sarhoş oldukça karısını öldüresiye döver. Gerekece, Büke'nin çocuğu olmasındır. Büke bağırır çağırır, kendisinin lanetlendiğini söyler ama sonra hiçbir şey olmamış gibi davranır, ona kendi elleriyle votka alır. Mümin de üzüntüsüne boşverip Urazkul'u hiçbir şey olmamış gibi karşılar, atının bakımını yapar. Çocuk, kovma tehdidiyle ormandaki her işini de Mümin'e yaptıran, hiçbir işe yaramayan, ihtiyaç duyulmayan kötü birinin nasıl bağışlanabildiğini bir türlü anlamaz.

Çocuk anlamaz, iyi ki de anlamaz ama biz anlıyoruz. Sürekli maruz kaldığımız şeyler. Mümin, kızının mutluluğunun, kendi babalık onurunun paradan daha değerli olmadığı bir sistemin ya da kültürün parçası. Bu sistemin çarklarında ezilip duruyor. Kurtulmak için de hiçbir şey yapmıyor, kurtulmanın bir yolu olup olmadığına kafa yormuyor.

Büke'ye gelince... Asla "suç" diye nitelendirilemeyecek olan, olsa olsa "biyolojik özellik" denebilecek bir şey için hor görül-müş, aşağılanmış, sindirilmiş. Kendisi bile hor, aşağılık, lanetli olduğunu düşünüyor ki yediği dayaağa rağmen kocasının onu yanında tutmasını lütuf sanıyor.

Bizde de aynı değil mi? Diyelim ki çocuk düşünmüyorsunuz. Evlendiğiniz andan itibaren çocuk sormayan kalmaz. Siz "Düşünmüyorum" dersiniz, onlar "Bildiğimiz iyi bir doktor var" der. "Uzaylılarla tanıştım, Andromeda'da yemek yedik" deseniz inanacak çok kişi bulursunuz ama buna lütfederse birkaç kişi şüphede kalır. Kısır olanın, yüz kızartıcı suç işlemiş gibi söylemeye utandığı, yalana sığındığı bir coğrafyada şüphede kalan da pek haksız sayılababilir, şüphede kalmasının nedeni buyusa tabi. Utananın gerekçesi ise yüzüne karşı

"Tüh tüh, vah vah, vay vay" diyecek olmalarından, arkasından küçümseyeceklerinden korkması vs.dir. Al sana kısır döngü. Bizde işi daha da abartanlar da çok. Kadın cinsiyeti yanlış belirlemiş diye de eziyet görür. Cinsiyeti erkekten gelen kromozomların belirlediğini hesaba katarsak bu, kadının hem kendisinin, hem erkeğin, hem doğmamış çocuğun biyolojisine hükmedebiliyor olması demek. Öyleyse ondan çekinmek gerek. Bir sabah yaratık olarak kalkarsınız Maazallah. Bir kişi de işin gerçeğini hatırlayıp "Yahu bunlar tıpkı grip olmak ya da esmer olmak gibi biyolojik şeylerdir. O biyolojiyi yaratanın da vardır bir bildiği. Amacı suç işlemek olamaz elbette." demez.

Sonbahar gelince çocuk okula başlar. Yol uzundur, dedesi onu atla götürür getirir. Bir gün bu yüzden kıyamet kopar. Şöyle ki;

Yazları yaylaya gelenlerden hediyeler alan Urazkul, sonbaharda, söz verdiği ağaçları Mümin'in yardımıyla (belki de son boynun eğmeyi hazırlayan boynun eğmeler...) kesip taşımaya başlar. O gün indirdikleri tomruğu götürcekleri yol Sovhoz'a yakındır. Yakalanma korkusuyla gergin Urazkul, tehlikeli dik inişe yönelince yokuş aşağı yuvarlanır. Tutunmaya çalıştığı çalıların gürültüsünden ürken marallar koşarak kaçır gider.

Urazkul ölümden kurtulduğuna şaşkıncı Mümin sevincini bastıramaz, "Kutsal Geyik anadır bizi kurtaran, onun çocuklarıydı bu, günahlarımızı bağışladı" gibi şeyler söyler. Urazkul, masallara inandığı için ona kızar.

Mümin, çocuğu almak için izin istediğinde Urazkul önce işini bitirmesini söyler. Ama tomruk dereye kayalar arasına sıkışır. Urazkul atı kamçılar durur, Mümin'e söver. Soğuk su içinde başı dönen Mümin ilk kez öfkeyle sesini yükseltir. "İn aşağı!" diye bağırarak Urazkul'u çeker. Sert talimatlarla atın koşumunu çıkarttırır. "At dinlensin geliriz, yürü!" der. Şaşkınlığını atan Urazkul, "Tomruğu şimdi çıkaracağız, akşam alacaklar" der. Okula gideceğini söyleyerek yola koyulan kaynatasını darp eder. O ise "Alçak herif" der ve çeker gider.

Mümin, çocuğu almaya Urazkul'un binilmesine izin vermediği yarış atıyla gider. Saatlerce geciktiği için ağlayan kusunun maralların döndüğünü anlatır. Küslüğü unutan keyifli çocuk "Belki de buralarda yaşıyor mı diye bakmaya Geyik

Ana kendisi gelmiştir, sonra çocuklarını çağıracaktır" der heyecanla.

Bu arada Urazkul karısını dövüp evden atmış, o da Gülcemal'e sığınmıştır. Nine Mümin'e amirine karşı gelip yerini bilmediği için suçun kendisinde olduğunu, o kısır aptalı asla eve getirmemesini söyler. Ona göre bir adamın maaşı elinden alınrsa o artık adam değildir. Kapısına vardığı Gülcemal ise evden atılmasına sebep olduğu için kızının kendisine lanetler yağdırdığını söyler ve içeri almaz. Mümin dere geçidine yönelince Urazkul evinden çıkarak işine son verdiğini söyleyip "Defol!" der. Mümin, ezilmiş bir tavırla uzaklaşır.

Çocuk, Mümin adına duyduğu üzüntü ve utançtan dere boyunca ağlayarak koşar. Bu sırada erkek, dişi ve yavrudan oluşan üç maralı görür. Dişi, dedenin anlattığı Geyik Ana'ya benzemektedir. Çocuğa dikkatle, daha önce görmüş de şimdi tanışmış gibi bakmaktadır. Uzun bakışmalardan sonra ormana doğru çeker giderler.

Çocuk eve koşar. Dedesine olanları anlatacarken ninesi onu sırası değil diyerek susturur. Çocuk dışarı çıkar, soğuk rüzgâr altında çok kalır ve hastalanır.

Sabah, çocuk düşünde Geyik Ana'ya "Demle seni çok seviyoruz, çok bekledik" der. "İkinizi de tanıyorum. Deden iyi adamdır" karşılığını alır. Suya atlar, akıntıya kapılır, geyik Ana onu kurtarmak için koşar. Ter içinde uyandığında Mümin'in "Evsiz barksız ihtiyarı al yanına. Ona da bir tek evlat bağışla Anacığım ne olursun. Gücüm kalmadı onun zulmüne dayanmaya" diyerek hıçkırdığını duyar.

Çocuk, dedesinin yanına gitmek ister ama bacakları tutmamaktadır, başı çatlayacak gibi ağrıyaktadır. Uykuyla dalar, su kıynasına Geyik Ana'ya gider, Büke'ye çocuk vermesi için yalvarır. Onun getirdiği beşğin çingırak sesine motor sesi karışır. Bu, tomruk almaya gelen kamyonun sesidir.

Çocuk, geçen gün saman almaya gelen kamyonların Buğulu şoförlerini, özellikle en çok sevdiği Kulubey'i hatırlar. Dehşetli kar fırtınasına yakalanıp evlerine sığınmışlardır. Mümin onları koruduğu için teşekkür amacıyla Geyik Ana'ya kara koyununu kurban etmiştir. Çocuk, o gün rüyasında şoförlerle birlikte tipiye yakalanmış, Geyik Ana'nın tüm kamyonları boynuzuyla iterek onlara yardım ettiğini de sadece kendisi görmüştür.

Geyik Analı, Beyaz Gemili düşler görmeye devam ederken dedesi onun hasta olduğunu fark eder, yatağından kalkmamasını

ister. Çocuk ona maralları gördüğünü, birisinin insan gibi baktığını söyler ve "Geyik Anadır değil mi?" der. Mümin "Belki odur" der. Nine gelir, tomruğu çekmeye çalıştıklarını, gidip ne derlerse yapmasını söyler. Çocuğa sıcak süt verip giderler.

Tomruğa doğru yürümektedirler. Mümin arkada, başı öndedir. İşe alınma umudu ve herkesin içinde kovulma endişesi içindedir. Köketay'a Urazkul tomruğu karanlıkta götürmesini, Sovhoz'a yakalanabileceğini söyler ama o pek istekli değildir.

Seyit Ahmet, su içen geyikleri görüp heyecanla bağırır. Köketay "Amma da semizler, nerenin?" deyince Urazkul "Avlarının yasak olduğu yerlerden gelmiş olmalılar. Baksana korkmuyorlar" der. Ahmet "Ah bir tüfek olsaydı" deyince Mümin "Aklını mı kaçırdın, bunların avı yasak" der. Urazkul "Yetiştikleri bölgede yasak, biz sorumlu değiliz" diyerek azarlar onu. Urazkul, Köketay'ın fikrini de akşama kalırsa ziyafet çekeceğini söyleyerek değiştirir.

Mümin, kovulmamak için dua ederek işe atılırken Urazkul içinden "Dize gel koca moruk, ayaklarına kapandın sonunda" der.

Çocuk önce silah sesine, sonra Büke ile ninenin kap kacak tıngırtısına uyanır. Nine "Allah sizi barıştırmak için bu hediyeyi gönderdi" demektedir. Çocuk bu sırada dedesine kış için ormana saman bırakalım demeyi düşünmektedir. Avlumuza da alıştırılmalı, sevdikleri şeylerden verelim, minik benimle okula gelsin, diyecektir.

Yanına Seyit Ahmet gelir, sarhoştur. Çocuk dedesini sorar, et pişirdiğini öğrenir. Ziyafete davet ısrarından kurtulamayan çocuk sallanarak, başı dönerek onun peşine düşer. Avluya çıkınca koca kazanı görür. Büke etle ilgileniyor, Mümin ocağa odun atıyordu.

Çocuk dedesine yaklaşır. Zil zurna sarhoş dede onu önce bağrına basar sonra da "Git dolaş" diyerek yüzünü ocağa çevirir ve bir daha bakmaz.

Çocuk ahıra yaklaşır. Köketayla post üstündeki etleri parçalayan Urazkul "Allah geleceğin günü bilmiş gibi kendi sürüsünden hediye gönderdi" demektedir.

Burada, kızmadan geçemeyeceğim. Ömürleri boyunca düşlerinde bile göremedikleri hayvancağızlar topraklarına gelmiş, avlarının yasak olduğunu da düşünüyorlar, korumak yerine acımadan yemişler, üstüne ille de Allah bunu hediye gönderdi. İnsanın her şeyi kendine yontan kibri... Hepimizde var biraz ne yazık ki.

Örneğin, birinin başına bir olumsuzluk geldiğinde, aramız limoniyse hemen "Benim canımı sıkıyordu da ondan" diye düşünmek bizi cezbeder.

Çocuk, ahırın duvarı dibinde yerleri kana boyamış, toz toprak içindeki maral başını görünce donakalır. Her tarafı buz keser, dehşetle bakakalır. Bu, Geyik Ana'nın başıdır.

Buz gibi eline, közlemesi için geyik Ana'nın ılık böbreğini tutuştururlar. Urazkul başı alır. Boynuzları saygı amacıyla Mümin'in mezarına dikeceğini söyleyerek kahkaha atar. Baltayla gelişigüzel vurmaya başlar. Balta hayret, sitem ve şaşkınlıkla bakan gözlere indiğinde çocuk kendini tutamamış parçalanmış kafatasını ayağıyla toprağa bastırarak boynuzu çevirip çıkarır. Çocuk neredeyse bayılacaktır. Başkalarının önünde düşeceğinden ya da kusacağından korkar.

Büke onun halini görür, yatırmak için kendi evlerine sürükler. Giderken Çocuk, Urazkul'un boynuzları fırlatarak "İstersen artık ölebilirsin" dediğini, dedesinin de teşekkür ettiğini duyar.

Ziyafet, çocuğun yattığı yerde başlar. Mümin, "Bu evde barışın devamlılığı şerefine" içer. (Sanıyorum ki, eyleminin asıl nedenini inkara ve meşrulaştırmaya çalışmaktadır, kabullenememektedir. Sanki kızının gördüğü zulmün nedeni damadının hiç geyik eti yememiş olmasıymış gibi. Kızın henüz çocuğu olmadığına göre, zulüm bahanesi capcanlı duruyor)

Çocuk gözleri kapalı acı içinde kıvrılırken şapırtılar, kemik sesleri duyar. Herkes Geyik Ana'nın etini övmektedir, Mümin bile. Zayıflığına, çelimsizliğine üzülür, yoksa bu duygusuz sarhoşların hakkından gelecektir. Hayalinde çağırdığı Kulubey otomatığıyla gelerek Urazkul'u tekmeler, Geyik Ana'yı öldürdüğü için onu öldüreceğini söyler, adi bir korkak gibi yalvarır. Çocuk "Peki öldürme ama gitsin bir daha gelmesin" der. Urazkul kaçarken Kulubey diğerlerine bunca zaman bu adamı barındırdıkları için "Yazıklar olsun" der.

Çocuk, bir kahkahayla hayalinden uyanır. Mümin yoktur, diğerleri Ahmet'in anlatıklarına güliyordu.

Anlattığına göre Mümin "Marallar vurulmaz, biz Buğu soyundanız" diye yalvarmış. Ahmet ise onu "Bu masalları zamanında üçkağıtçı beyzadeler halkı korkutmak için uydurmuş. Şikayet etsem inandığın için hapse girersin" diyerek kandırmaya çalışmış.

Ahmet, kendisinin daha önce avlanmadığını ama Mümin'in gençliğinde ayı bile avladığını hatırlayınca maralları onun vurmasını istemiş. Kabul görmeyince sarhoş olduğunu söyleyip sendelemiş." Urazkul beni kovarsa Sovhoza giderim, sen nereye gideceksin?" demiş. İhtiyar tüfeği almış. "Bağışla ne olursun Geyik Ana "demiş ve ateş etmiş.

Çocuğun başı ağrıdan parça parça olur. Balık olacaktır, hep balık kalacaktır ve dağlara bir daha dönmeyecektir. Yataktan inip çıktığını kimse fark etmez. Köşeyi döner dönmez kusar. Kahkaha sesleri duyarken hıçkırıktan boğulmaktadır. Hep aynı şeyi tekrarlar: Balık olayım, daha iyi olacak.

Geyik Ana'nın boynuzları dibinde sızan Mümin'e son kez bakar. Dere kıyısına iner. Derenin ortasındaki büyük akıntıya varır ve kapılır. Balık olamaz, Issık Göl'e ulaşamaz, Beyaz Gemi'yi göremez.

Mümin, son olarak ekonomi karşısında inancıyla sınıandı.

İnancın otoritesi hiçbir şeyin otoritesine benzemez. Dünyanın her yerinde, otorite sahibi olabilmek için dinin otoritesine boyun eğdiğini kanıtlamaya çalışan siyasetçiler görürsünüz örneğin. İşi daha da ileri götürüp diktatörlüğü amaçlayanların ise kendi fikirlerini halkta "din" adı altında yerleştirmeye çalıştığına şahit olabilirsiniz. Stalin bunun örneği sayılabilir.

İnsan; içtenlik, emek, bağlılık, fedakârlık, sahiplenme-savunma, beklenti, riayet, sadakat gibi birçok şeyin en iyisini inancına saklar. ("zulüm bahanesi" vs. denmesi gerekirken yalandan "inanç" diye adlandırılan gariplikleri konu dışı bırakıyorum) Elbette bir dönüm noktası yaşayıp yarıldığını kabul edebilir, inancını değiştirebilir ama bu kez de duygularını yeni inancına aktarır.

Ekonomi ise alt tarafı gündelik ihtiyaçlarımızı karşılamamıza yarayan bir araçtır. Bana göre, ekonominin kutsala galip gelmesi içler acısıdır. Hatta ekonominin zaferlerinin en trajik olanıdır. Ekonomi kutsal olanı yıkabiliyorsa onun ulaştığı güçten korkmanın zamanı gelmiştir. Sistemi, onun gücünü kırarak şekilde yeniden dizayn etmelidir. Yoksa öyle bir toplumda insanca yaşamaktan söz edilemez. İnsan inancı, kutsalı hakkındaki tüm kararlarını tam özgürlüğe sahip vicdanla, zincirlenmemiş aklıyla sadece kendisi verebilmelidir. Tabii ki tüm suçu sisteme yüklemek haksızlık olur. Bireyin onunla kurduğu ortaklık küçümsenemez.

Romanda Geyik Ana da az buz kutsal değil. Sadece soy bağıyla sınırlı değil konu. Kendisine dua edilebiliyor, kurban kesilebiliyor. Mümin, masalın uydurulmuşluğuna inansaydı ekonomi uğruna kutsalına değil, vicdanına ihanet etmiş olacaktı. Ama ateş ederken söylediği söz öyle olmadığını kanıtıyor. Gerçi bu durum kutsala ihanetten de öte, düpedüz kutsalı öldürmek! Belki de bunun yerine damadını şikâyet etmeyi yeğleyebilirdi. Mümin, yıllardır Geyik Ana'yı anlatırken insanlara ne için kızdıysa onu yaptı. Masaldaki halkın zengine boyun eğmesi gibi o da maaşını veren Urazkul'a boyun eğdi. Tıpkı onlar gibi aşağılanmaya, hor görülmeye dayanamadı. Mezarları boynuzlarla süsleyen insanlara kızarken mezarı için önüne fırlatılan boynuzlara teşekkür etti. Tek hamlede tüm yıllarını çöpe attı. Hem de ne uğruna? Yazık.

Çocuğun kutsalına yapılan muamele aynı zamanda Mümin'inkine de yapıyordu. Çocuk acı içinde kıvrılırken o etin tadını övdü. Halbuki, hiçbir hayvanı kutsal saymışlığım yokken, üstelik gözümle görmeyip sadece okumuşken o muamele beni bile günler boyu ürpertti. Gel de Mümin'e kızma. Sadece roman, demeyin. Ne yazık ki birçok insan, aynı durumda aynı şeyi yapardı.

Çocuk, yine de son ana kadar acısına dayandı. Farkında olmasa da onun tesellisi Geyik Ana'ya Urazkul'un kıydığını düşünmesiydi... Boyunduruk altına alınmamış temiz vicdanına, kalbine asıl ağır gelen ise dedesinin ihaneti oldu.

Kitapta ilgimi çeken bir ayrıntı var. Herkesin adı söylenirken ana karakter olan çocuğun adı zikredilmiyor. Bence, yazar çocuğa bir isim verseydi o çocuk artık herhangi bir çocuk olmaktan çıkacak, daha kanlı canlı, daha somut bir birey olacaktı. Bence yazar, çocuğu hayal etmekten bile kaçtı. Onun belirsiz, soyut kalmasını istedi. Yoksa ona yapılan bu zulmü yazamayacak, onun öldüğünü söyleyemeyecekti. Kısacası kıyamayacaktı. Bu düşüncemi destekler mi bilmiyorum ama yazımı, kitabın sonundaki birkaç etkileyici cümleyle bitirmek istiyorum:

Çocuk ruhunun bağdaşmadığı çirkinliği ittin elinin tersiyle. Bu benim tesellimdir. Sen, bir defa parlayıp sönen yıldırım gibi yaşadın. Yıldırımları gökler doğurur. Göklerin ölmezliği var. Bu da benim tesellimdir...

EMANET

G ünlük hayatta çok sık kullandığımız bir kelimedir; emanet. Sizlere emanet ediyorum, Önce Allah'a sonra sana emanet ediyorum.

Hatta türkülerde bile geçer;

"Sizlere emanet yâr oynamasın."

Peki hiç düşündünüz mü emanet nedir?

Emanet, korunması için belli bir zaman diliminde bir kişiye veya yere bırakılan nesnedir; insandır, değerli şeydir. Emanet edileni koruyan kimseye ise emin; yani güvenilir denilir.

Eskiden şehirleri ve vatandaşların mal-mülklerini gece gündüz koruyan kuruma da emanet denirdi. Şehremaneti; bugün belediyenin yaptığı vazifeyi yerine getiriyordu. Zabıta ve gece bekçileriyle halkın güvenliğini sağlardı. Şehreminleri, bünyelerindeki müesseseleri, pazar yerlerini, su şebekelerini, ölçü ve tartı aletlerini sık sık denetleyerek halkın hukukuna dikkat ederler; bozuk mal satan esnaf ve pazarcılara, ölçü ve tartıda hile yapanlara ağır para cezası keserler ya da değnek vururlardı.

TDK'ye göre emanet sözcüğü, eşyanın geri almak şartıyla geçici bir süre şahsa veya bir yere bırakılma durumudur. Bir kimse ile birine gönderilen eşya, para, mektup vb. Eşyanın bir hizmet karşılığında geçici bir süre bırakıldığı yer. Verilen emanetler bir süre sonra sahibi tarafından geri alınır. Örnek: "Valizimi emanete bıraktım, filan otobüsün şoförüyle para gönderdim vs."

Emanet, can ve ruh anlamlarına da gelir. Bunun için hem beden sağlığımızı hem de ruh sağlığımızı korumalıyız. Sağlığımızı bozacak kötü alışkanlıklardan uzak durmalıyız.

Ali Toksan, İslam Ansiklopedisinde emaneti şöyle tanımlıyor: "Arapçada güvenmek, korku ve endişeden uzak anlamına gelen 'emr' masterından gelen emanet kelimesi hıyanet karşıt anlamı olarak isim şeklinde kullanıldığı gibi 'güvenilir olmak' anlamında master şekliyle de kullanılır. Ayrıca güvenilen bir kimseye, korunması için geçici olarak bırakılan şey olarak, kelimenin ikinci kullanılışı daha yaygındır.

Gerek sözlükler de gerekse emanet ayetlerinin geçtiği tefsirlerde bu kelimenin, terim anlamı konusunda değişik yorumlara yer verilmiştir. Bakara suresin 283. Ayetinde "Kendisine emanet bırakılmış olan kimse nezdindeki emaneti iade etsin" ifadesi yer alır. Diğer bazı ayetlerde zikredilen emanet kavramı; "bir kimseye korunması için bırakılan mal veya eşya" şeklinde günlük dil-

ANUŞ
GÖKCE

de kastedilen dar anlamı yanında "İnsanın sahip olduğu ve kendisine geçici olarak verilmiş ruhi, bedenî ve malî imkânları da kapsamaktadır." (Ali Toksan, Diyanet İslam Ansiklopedisi, "Emanet" mad.)

Mesela canımız bize bir emanettir. Allah'ın verdiği can kutsaldır. Bunun için insanlar köleleştirilemez ve katledilemez. Kölelik düzenini kaldırmak için yemini bozana, oruç tutamayana, hata ile bir cana kıyana, zihar yapana (karısını boşamak üzere hanımın bir tarafını annesine benzetme) ilk önce emredilen şey köle azat etmektir. Şayet kişinin buna gücü yetmiyorsa diğer hafifletici sebeplere yöneltilir.

"Biz emaneti, göklere, yerlere ve dağlara teklif ettik onlar da bunu yüklenmekten çekindiler" ayetinin yorumunda ise müfessirler; "ruhi ve bedeni kabiliyetler; marifetullah, dini vecibeler; okuma yazma" gibi anlamlar yüklemişlerdir. Taberi, bu ayetteki emanetin Allah'ın kullarına gönderdiği hak din, bu dinin yüklediği vecibeler ve hükümler olduğunu kabul ederek hem dini vecibe ve yükümlülüklerin hem de insanlar arasındaki emanetlerin kastedildiğini ifade eder. Zemahşeri ve Fahreddin Razi de bu ayette geçen emanetin "dini yükümlülükler" olduğunu kabul ederler.

Ali İmran suresindeki "emanet" ise kişilerin güvenilir olup olmadığı konusunu ifade eder. Buradaki emanet ehli; Hristiyan ve Yahudi iken İslamiyet'i benimseyenler; ehli hıyanet ise benimsemeyenlerdir.

Emanetin her iki anlamda da en iyi uygulayıcısı Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV)'dır. Allah'ın bildirdiği emir ve yasakları ilk uygulayan Hz. Peygamberdi. Bunun için vahyi tebliğ emri geldiği vakit, ahaliyi toplayıp Allah'ın emir ve yasaklarını bildirmiş, Allah'ın varlığını ve birliğini, ortağı ve şerikinin olmadığını, her şeye gücü yettiğini, her şeyi yoktan var edenin o olduğunu ve yaratıklardan hiçbirine benzemediğini söylemiştir.

Emin kimse kendisine güvenilen kimsedir. İslamiyet'ten önce Hz. Peygamberimize "Muhammedü'l Emin" (Güvenilir Muhammed) deniliyordu. Çünkü bütün Mekkeliler Hz. Peygamberin doğruluğuna, güvenirliliğine, adaletine, geri alınmak üzere ona bırakılan eşyanın ve

kişinin veya mal varlığının zayıf olmayacağına, olduğu gibi koruyacağına inanıyorlardı. Arap kabileleri, Hz. Peygamberin adaletine çok güvendikleri için Kabe'de hacrül esved taşının yerine konulması meselesinde anlaşmazlığa düştükleri zaman onun görüşünü kabul etmişlerdi. Sevgili Peygamberimiz kendisine tebliğ görevi verildiği zaman insanları bir yerde toplayıp, "Ey insanlar! Size, şu dağın ardında düşman var. Silahlarıyla saldırıp, sizleri yok edecek desem inanır mısınız?" diye sordu.

Onlar da:

"Evet, inanınız ya Muhammed. Sen bu gününe kadar hiç yalan söylemedin." dediler.

Sevgili Peygamberimiz;

"O halde, iyi bilin ki Allah vardır ve birdir. O her şeyin yaratıcısı, bilen ve işitendir. Ben sizi bir olan Allah'a inanmaya davet ediyorum." dediği zaman çok şaşırdılar. O güne kadar böyle bir söz ne işitmiş ne de böyle bir olaya şahit olmuşlardı. Hepsinin suratları asıldı ve homurtular yükselmeye başladı.

"Doğrusu sen apaçık bir yalancısın. Biz senin söylediklerine asla inanmayacağız." diyerek büyük bir kızgınlıkla meydanı terk ettiler.

Peygamber Efendimiz yirmi üç yıl boyunca insanları Allah'a ve ahiret gününe inanmayı anlattı, İslam'ın emir ve yasaklarını öğretti. İnsanlar arasında adaletli davrananları övüp, insan hayatını ve canını mukaddes sayarak haksız yere öldürülmesini yasakladı. Kasten bir şahsı öldürene kısası getirirken hata olarak öldürene diyet ve para cezası getirdi. Ölçüde ve tartıda hile yapmayanları, haram lokma yemeyenleri, öksüz ve yetimlerin kimsesizlerin haklarını gözetenleri, ahlaklı ve iyi insan olanları, insanlığa faydalı olanların ahirette mükâfatlandırılacağını söyledi. Aksini yapanların, Allah'ı inkâr edenlerin, yeryüzünde bozgunculuk, fitne ve fesat çıkaranların, iffetli kadınlara iftira atanların, insanların can, mal ve namusuna el uzatanların ise cezalandırılacağını bildirerek tebliğ görevini yerine getirdi. Yüz binlerce Müslümanın katıldığı Veda Haccında tebliğ görevini yerine getirdiğine dair onlardan söz aldı ve borçlu olanların borcunu ödemesini, kan davası güdülmemesini emretti.

...

Ben çocukların ve hanımların da bizlere bir emanet olduğunu düşünüyorum. Öyle anne babalar var ki çocuklar sanki onların kölesi. Anne baba ne derse çocuklar onu yapmak zorunda. Hele hele kız çocukları erkek kardeşlerin ve eşlerin kölesi. Erkek kardeşlerin bir işi yapılmadığında kız çocukları azarlanır, hırpalanır. Sanki kız çocukları dünyaya hizmetçilik yapmaya gelmiş gibi bir algı oluşmuş toplumumuzda. Aslında sadece biz de değil. Kadın fiziki olarak erkeklerden zayıf yaratıldığı için bu bir üstünlük olarak kabul edilir. Onun için

zayıf olan, arkası olmayan ya da geleneksel kültür içinde sindirilmiş kadınlar hep hor görülme, cahil bırakılmaya mahkûm edilmiştir. "Kız çocuğunu okutma, başkasına mektup yazmaya kal-kar, eli iş tutmasın sizi dinlemez" gibi safsatalarla kızların cahil bırakılması ne kadar acı! "Kadın kısmının sırtından sopayı eksik etme!" gibi cahilce düşünceler ne kadar revaçta! Kişi, dövdüğü bir kadını sonra nasıl olur da koynuna alır, sever, okşar. Bu ikiyüzlülük değil de nedir? Kadın, kocasının eşi değil sanki kölesi.

Hayır efendim. Hiç kimse kimsenin kölesi değildir. Doğuştan her birey özgür olarak dünyaya gelir. Çocuk sahibi olmakla biz onların efendisi değiliz, emanetçisiyiz. Emanete hıyanet etmemek de bizim başlıca vazifemizdir.

Eskiden Anadolu toplumunda kadın, erkeğin elinin kiri olarak görüldü. Canı isterse erkek kansını boşar, evden atar, ya da babasının evine gönderirdi. Eğer mihr senedi yoksa hiçbir hak talep edemezdi. Cumhuriyet Türkiye'sinde de durum pek farklı değil. Hukuken kadına birçok hak tanınmış ama baskı ile tehditle haklarını kullandırılmaktan alı konulmuştur. Erkeğin boşanma veya başka bir kadınla evlenmesinde hiçbir beis görülmez. Fakat kadın boşanmaya kalktı mı ya da boşandığında sokak ortasında dövülür, kırk yerinden bıçaklanır ya da öldürülür. Kadın çocuklarının hatın üzerine yuvayı korur, mutluluk oyunu oynar.

Erkeklerin en çok dillerine doladıkları laf, koca değil mi? İster sever ister döver. Ne kadar yanlış bir davranış. Allah'ın en güzel şekilde yarattığı ve kendi ruhundan üflediği bir cana nasıl kıyarınız? Allah, onları sizlere eş olarak yarattı, dövüp öldürresiniz diye değil. Eşler sadece sevilir, dövülmez. Kansını döven erkek, kendi acizliğini gösterir. Akıyla, fikriyle ya da mesleğiyle dengine çıkmadığı eşini ya da çocuklarını aşağılar. Aynı durum karşı taraf için de geçerli. Eşinin başanlarını ya da özelliklerini, fikirlerini, güzelliğini kıskanmak neyin nesi. Hanımının ve kız çocuklarının başanlarıyla gurur duymalı. Bu da toplumumuzun hastalıklı bir durumu. Bir an önce tedavi edilmeli. Toplum mühendisleri bunun için var. Devlet olarak onları aktif bir şekilde kullanmalıyız.

Bize belli bir zaman diliminde verilen bu emanete en güzel şekilde sahip çıkmalı, onları en güzel şekilde eğitmeli ve terbiye etmeliyiz. Onlara haysiyetlerini kırmadan, incitmeden hatalarını telafi etme yollarını göstermeliyiz. Dünyasını ve ahiretini abat etmek için yardım etmeli, onlara karşı ısrarcı olmamalı, onların da farklı bir birey olduğunu kabul ederek geleceğini inşa etmekte yardımcı olmalıyız.

Emanete sahip çıkmak ve huzurlu bir toplum olmak dileğiyle...

Mutlu okumalar...